

Hemels raderwerk

Antikythera-symposium op 30 oktober 2009, Uurwerkenmuseum Zaandam

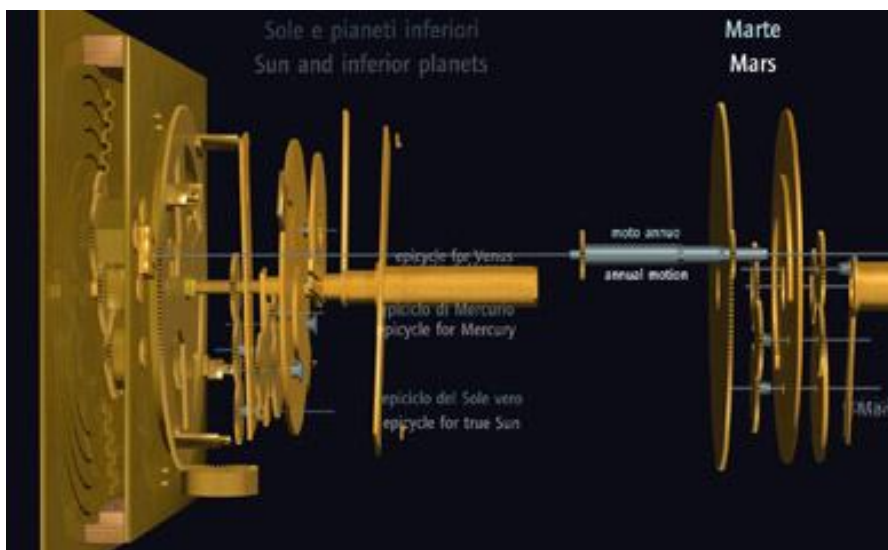
In 1901 werd voor de kust van het Griekse eilandje Antikythera een Romeins scheepswrak uit de tweede eeuw voor Christus ontdekt. Onder de naar boven gebrachte voorwerpen bevond zich een gecorrodeerd brok brons in de restanten van een houten kist. De functie van het voorwerp was een raadsel.

Het duurde 70 jaar voordat de inmiddels uiteengevallen brokstukken serieus met röntgenstraling onderzocht werden. Wat bleek, was dat het voorwerp een ingewikkeld mechaniek was. Het kon gebruikt worden om astronomische berekeningen op basis van de Griekse kalender uit te voeren. Veel bleef echter mysterieus.

Nog eens 30 jaar later is het voorwerp, dat inmiddels het Antikythera-mechaniek was gaan heten, onderzocht met de meest krachtige driedimensionale röntgenapparatuur. Opnieuw is veel ontdekt over de functies van het mechaniek, bijvoorbeeld dat het ook diende om de cyclus van de Olympische spelen te tonen. Er blijven echter raadsels en ongerijmdheden.

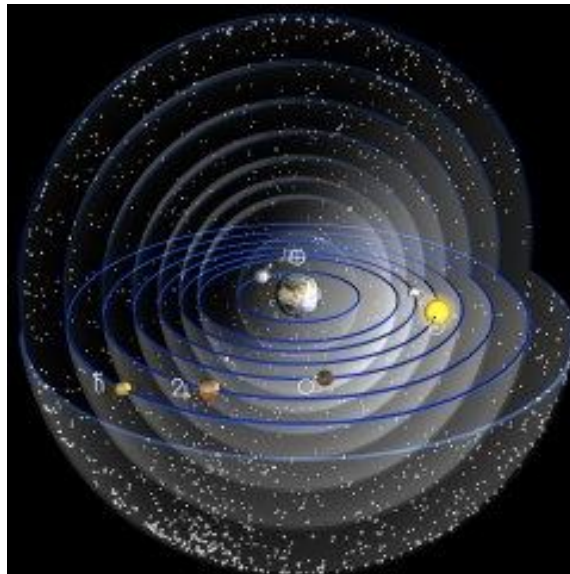
Duidelijk is wel dat het mechaniek een voor zover bekend ongeëvenaarde complexiteit heeft. Het heeft bijna 1500 jaar geduurd voordat in West-Europa opnieuw dergelijke astronomische mechanieken verschenen, die werkten in combinatie met mechanische uurwerken.

Naarmate de kennis over het Antikythera-mechaniek toeneemt, lijkt de interesse voor de overblijvende raadsels heviger te worden. Ook in Nederland is recent onderzoek gedaan naar één van die overblijvende vraagstukken. Er zijn goede redenen om aan te nemen dat het Antikythera-mechaniek voorzien is geweest van een planetarium. Zou dat waar zijn en zo ja, hoe zou dat er dan uitgezien kunnen hebben?

Aan de Rijksuniversiteit Groningen heeft een kleine groep astronomen hiernaar theoretisch onderzoek gedaan. De jonge Groningse astronoom Niels Bos komt in zijn master thesis tot de conclusie dat het aannemelijk is dat deze “planetaire uitbreiding” heeft bestaan en geeft mogelijke ontwerpen.

Instrumentenbouwer (magister en frontprofeet) Tatjana van Vark koos voor de praktische invalshoek om, uitgaande van de bekende feiten en haar mechanisch inzicht, een poging te doen het Antikythera-mechaniek opnieuw te scheppen. Haar “essentie van het Antikythera-mechaniek” is een indrukwekkende realisatie van de “planetaire uitbreiding”.

Naast de tentoonstelling “Hemels raderwerk” brengt het Museum van het Nederlandse Uurwerk (MNU) in Zaandam in het Internationaal Jaar van de Astronomie de nieuwste inzichten over het Antikythera-mechaniek voor het voetlicht in het Antikythera-symposium. Hieraan wordt deelgenomen door:

- Vincent Icke, hoogleraar astronomie, Leiden
- Rien van de Weygaert, hoogleraar astronomie, Groningen
- Niels Bos, astronoom, Groningen
- Kees Grimbergen, hoogleraar medische technologie, UvA Amsterdam
- Teun Koetsier, universitair hoofddocent geschiedenis van de wiskunde, VU Amsterdam
- Michael Wright, vm. conservator van het Science Museum, Londen
- Tatja J. van Vark.

Het symposium vindt plaats op 30 oktober 2009, vanaf 13.00 uur, in de Verkadezaal van het Zaans Museum in Zaandam.

Het aantal plaatsen voor belangstellenden is beperkt. Aanmeldingen voor het bijwonen van het symposium (via directeur@mnuurwerk.nl) worden in volgorde van binnenkomst gehonoreerd.

Meer informatie:

Museum van het Nederlandse Uurwerk

Carel Hofland

Tel: 06-48185114

E-mail: directeur@mnuurwerk.nl

Website: www.mnuurwerk.nl